

ISSN: 2791-7290

2021; 1(1): 23-40

Araştırma Makalesi/Research Article

MAKALE
BİLGİLERİ/
ARTICLE
INFO

Geliş Tarihi/Submission Date:
18/05/2021

Kabul Tarihi / Admission Date:
03/06/2021

“ANNE” KAVRAMININ KULLANILDIĞI RUS VE AZERBAIJAN ATASÖZLERİNİN KARŞILAŞTIRMALI DEĞERLENDİRİLMESİ

COMPARATIVE ANALYSIS OF RUSSIAN AND AZERBAIJANI PROVERBS CONTAINING “MOTHER” CONCEPT

Elnura VERDİYEVA *

Öz

Kavramların incelenmesiyle ilgili son araştırmalara bakarsak, onların çoğunun tek taraflı yürütüldüğünü görebiliriz. Belirli bir kavram bazen onun diğer kavramlarla bağlantıları dikkate alınmadan, başka dillerdeki benzer kavramlarla karşılaştırılmadan araştırmaya dahil edilir. Aslında, bu yolla bir kavramın bir dilin kavram sahası içindeki yerini ve önemini belirlemek mümkündür. Ancak herhangi bir kavramın, özellikle de kişilerle bağlı kavramların, bir insanın düşüncesinde, günlük yaşamında ve ahlaki değerlerindeki yerini belirlemek için, onu farklı kavramlarla karşılaştırmak gerekir. Çalışmamızın en önemli yönü bu tür karşılaştırmaların geniş çapta kullanılmasıdır. Çalışmada aile, yani anne-baba, anne-kız, anne-oğul ilişkileri çerçevesinde “anne” kavramı incelenir. Öte yandan “anne” kavramından doğan “analık” ve “kaynana” gibi kavramlar da karşılaştırmalı bir yöntemle incelenerek “anne” kavramının genel resmine katkıda bulunmaktadır. Çalışma sadece Azerbaycan Türkçesinin sınırları içinde değil, aynı zamanda Azerbaycan Türklerinin ve Rusların anneye karşı tutumları arasındaki benzerlikleri ve farklılıkları belirlemeye olanak sağlayan Rus dilinin kavram sahası ve paremiyolojisi ile karşılaştırmalı şekilde yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Kavram, Atasözleri, Aile İlişkileri, Bilişsel Dilbilim

Abstract

If we look at recent researches on the study of concepts, we can see that they are mainly one-sided. The specific concept is sometimes involved in research without taking into account its connections with other concepts, points of intersection. It is almost impossible to see the comparison of this concept to similar concepts in other languages. In fact, by this way it is possible to determine the place and importance of a particular concept within the conceptsphere of a language. However, in order to determine the place of any concept, especially the concept of a person, in the mental thinking, daily life and moral values of a people, it is necessary to compare it with different concepts. The main relevance of our research is the wide coverage of such comparisons. In the research, the concept of "mother" is involved in the study within the framework of family relations – mother-father, mother-daughter, mother-son relations. On the other hand, concepts such as “stepmother” and “mother-in-law” that arise from the concept of “mother” also contribute to the overall picture of the concept of “mother” by engaging in research through a comparative method. The study is conducted not only within the Azerbaijani language, but also in comparison with the conceptsphere and paremiology of the Russian language, which allows to identify similarities and differences between the attitude of Azerbaijanis and Russians to the mother.

Key Words: Concept, Proverbs, Family Relations, Cognitive Linguistics

* Bakü Slavyan Üniversitesi doktora öğrencisi, eli-1986@mail.ru

Makale Künyesi/To cite this article: VERDİYEVA, E. (2021). “Anne” Kavramının Kullanıldığı Rus Ve Azerbaycan Atasözlerinin Karşılaştırmalı Değerlendirilmesi. *LOTUS International Journal of Language and Translation Studies*. 1(1), 23-40.

Giriş

Modern dilbilimde atasözlerinin, onların oluşum nedenlerinin ve yollarının incelenmesi büyük önem taşır. Aslında, dilbilimin bir dalı olan anlatım bilimi, uzun zamandır bu konularla ciddi bir şekilde ilgilenmektedir. Bununla birlikte, bilişsel dilbilimin yakın zamandaki gelişimi bu çalışmaya biraz daha hız kazandırmıştır. Bunun ana nedeni, bilişsel dilbilimin esas araştırma objesi olan kavramların ve kavramların toplamından oluşan kavram sahasının anlatım bilimiyle ilişkili olmasıdır.

Modern dilbilimciler, özellikle bilişsel dilbilim alanındaki bilim adamları, kavramları gruplar halinde incelemenin önemli olduğunu düşünmektedir. Örneğin, onlar bir kişinin en yüksek duygularını (“aşk”, “arkadaşlık”, “sadakat” vb.), duygusal durumunu (“sevinç”, “üzüntü”, “öfke” vb.), karakter özelliklerini (“tembellik”, “doğruluk”, “ilgisizlik” vb.) anlatan kavramları gruplar halinde ama ayrı-ayrı incelemeyi daha doğru bulurlar. Ancak elbette, tüm bu kavramlar nihayetinde birleşip genel kavram sahasının bir parçası haline geldiğinden, onları birbirine bağlamaya ve birbirleriyle karşılaştırmaya ihtiyaç vardır. Aynı şey kişilerle bağlı kavramlar için de söylenebilir. Birbiriyle ilişkilerine göre olan kişi kavramlarını – “arkadaş”, “düşman”, “yerli”, “yabancı”, hiyerarşiye veya sosyal statüye göre olan kişi kavramlarını – “yönetici”, “yardımcı”, “işçi”, “köylü”, akrabalığa göre olan kişi kavramlarını – “amca”, “dede”, “teyze”, “kuzen”, “kaynana”, “damat” ve daha yakın akrabalık bağları olan kişileri, bir ailenin üyelerini ifade eden kişi kavramlarını – “baba”, “anne”, “kız”, “oğul” hem bireysel hem de karmaşık bir biçimde incelemek önemlidir. Bu sınıflandırma dikkate alınarak çalışmanın konusu olan “anne” kavramı da karşılaştırma yöntemi kullanılarak araştırmaya dahil edilmiştir.

Çalışmanın temel amacı, “anne” kavramının Rus ve Azerbaycan atasözlerinde kullanılma durumlarını incelemektir. Çünkü atasözleri, ait oldukları halkların sosyal hayatının aynasıdır. Ve bu aynada herhangi bir kavram daha net bir şekilde yansıtılır. “Anne” kavramının kullanıldığı Rus ve Azerbaycan atasözlerinin karşılaştırılması, annenin her iki halk için bir şefkat, merhamet sembolü olduğunu göstermektedir. Anne çocuğunun en büyük savunucusudur. Onun yanında çocuk kendini güvende hissediyor. Anne aynı zamanda çocuğunun en yakın arkadaşı ve sırdaşıdır. Bazı istisnalar olsa da, anneler ve çocuklar genellikle benzerdir. İyi bir çocuk annenin gururu, kötü çocuk ise yüz karasıdır. Anne, çocuğun refahında hayati bir rol oynar. Çünkü genelde çocuğa temel eğitimi anne verir. Ama her anne de bu görevle başarılı bir şekilde baş edemez. Anneye saygı duymak, onu dinlemek,

değerini bilmek herkesin görevidir. Bunu yapmayanlar sonradan pişman olurlar. Annesiz kalmak insan için en büyük trajedidir.

Rus ve Azerbaycan atasözlerinde “anne” kavramının yukarıda belirtilen farklı yönlerde incelenmesi, çalışmanın önemini belirleyen başlıca faktörlerden biridir.

Çalışmanın Amacı

Çalışmanın amacı, Rusçada ve Azerbaycan Türkçesinde “anne” kavramının kullanıldığı atasözlerini belirlemek, karşılaştırmak, onların benzer ve farklı yönlerini tespit etmektir.

Bu amaca ulaşmak için aşağıdaki görevler gerçekleştirilmiştir:

- “Kavram” terimi ayrıntılı olarak incelenmiş, anlamları belirlenmiş, farklı dilbilimcilerin bu terim hakkında fikirlerine yer verilmiştir;
- “Anne” kavramı kullanılan hem Rus hem de Azerbaycan atasözlerinde bu kavramın ifade ettiği anlamlar ortaya çıkarılmıştır;
- Rusların ve Azerbaycan Türklerinin dünya görüşlerinde anneye karşı tutumun farklı ve benzer yönleri, Rus ve Azerbaycan atasözlerinde kullanılan “anne” kavramı incelenerek analiz edilmiştir;
- Atasözlerinden hareketle Rusçada ve Azerbaycan Türkçesinde “anne” kavramı kullanılan ifadelerin sosyo-kültürel karakteri belirlenmiştir.

Çalışmanın Yöntemleri

Çalışmanın karmaşık yapısı nedeniyle, yazımında çeşitli bilimsel yöntemler kullanılmıştır. Bunlar arasında tanımlayıcı, karşılaştırmalı-kıyaslamalı, anlamsal bileşen, içerik-analiz, kavramsal yöntemler özellikle ayırt edilir.

Çalışmanın Teorik ve Pratik Önemi

Çalışmanın teorik önemi çeşitli şekillerde değerlendirilebilir. Birincisi, çalışma “kavram” gibi terimlerin ortaya çıkışının incelenmesi ve ifade ettikleri anlamların tanımlanması açısından teorik olarak büyük önem taşımaktadır. İkinci olarak, Rusçada ve Azerbaycan Türkçesinde “anne” kavramının karşılaştırmalı analizi ve sonuçların bilişsel dilbilim ilkeleri açısından doğrulanması çalışmanın teorik önemini artırmaktadır. Üçüncüsü, Azerbaycan Türkçesi ile diğer dillerin atasözleri arasında gelecekte yapılacak bir karşılaştırmada teorik sonuçların kullanılması olasılığı, çalışmanın teorik öneminin göstergelerinden biridir.

Çalışma çeşitli üniversitelerde düzenlenen “kavram” ve “atasözleri” üzerine teorik ve uygulamalı derslerde kullanılabileceği için pratik önem taşımaktadır. Aynı zamanda çalışma

“anne” kavramı da dahil olmak üzere farklı kişi kavramlarının incelenmesine yönelik gelecekteki araştırmalar için teorik ve pratik bir temel oluşturabilir. Ayrıca çalışma materyalleri Rusça, Türkçe ve Azerbaycan Türkçesinde kaleme alınacak olan atasözleri ve deyimler kitaplarında, sözlüklerde de kullanılabilir.

1. Kavram Nedir?

Bilişsel dilbilimin en önemli terimlerinden biri “kavram”dır. Modern dilbilimcilerin, edebiyat eleştirmenlerinin ve filozofların araştırmalarında bu terimin kapsamlı bir analizi yapılmıştır. Günümüzde dahi çeşitli araştırmacılar tarafından “kavram” terimine yönelik farklı anlamlar bulunmuş ve ortaya konmuştur. Kısaca söylemek gerekirse, “kavram” sıradan dilbilimsel düşünceyi bilişsel düşünceyle birleştiren bir köprüdür.

Dilbilimde kavramlar esas olarak 20. Yüzyılın ikinci yarısından sonra incelenmeye başlanmıştır. Ancak “kavram” terimine dilbilimin, felsefenin ve kültür biliminin ortak terimi olarak da yaklaşılabilir. Günümüzde filozofların ve kültür bilimcilerin modern dilbilimcilerle birlikte bu alanı inceliyor olmaları tesadüf değildir. Rus bilim adamlarının kavramlara ilişkin son çalışmaları özellikle önemlidir. Bu bilim adamlarından T.A. Bulgina, A.D. Şmelyov, Y.S. Kubryakova, N.V. Ufimtseva, D.S. Lihaçyov, A. Vejbitska, Y.N. Karaulov, V.İ. Karasik, N.F. Alefirenko, Z.D. Popova, İ.A. Sternin, G.G. Şışkin ve diğerleri kavramların öğrenilmesi alanında değerli bilimsel çalışmalar yapmışlar.

Elbette her terimin incelenmesi anlamsal içeriğinin keşfedilmesiyle başlar. “Latince kavram (conceptus) kelimesi “anlayış” anlamına gelir. Tüm araştırmacılar kavram ve anlayış arasında bağlantı olduğunu vurgulasalar da, onları farklı yorumlarlar” [Ибрагимова, Р.С., 2010, s. 28]. V.Z. Demyankov’un bu konuda yorumu şöyledir: “Bilimsel söyleme zorunlu olarak katılan anlayış ve kavram tarihsel ikililerdir, Rusçadaki anlayış kelimesi Latincedeki conceptus kelimesinden esinlenip ortaya çıkmıştır. Ancak, bu terimlerin modern yaklaşımda (bilimsel ve bilimsel olmayan) kullanımı farklıdır” [Демьянков, В.З., 2001, s. 35]. Bir diğer Rus araştırmacı N.A. Krasavski bu farkı en iyi şekilde açıklar. O “anlayış” teriminin “kavram” teriminden daha basit olduğunu yazar. “Anlayış” bir nesne hakkında fikri, “kavram” ise çağrışımsal ve soyut değerlendirme özellikleriyle birlikte düşünceyi ifade eder [Красавский, Н.А., 2013, s. 75]. M.V. Pimenova ise anlayış ve kavram arasındaki farkı şöyle anlatır: “...Anlayış, kavramın bir parçasıdır, anlayışın özellikleri kavramın yapısında yer alır” [Пименова, М.В., 2009, s. 140].

Rus araştırmacı D.S. Lihaçyov “Rus Dilinin Kavram Sahası” adlı makalesinde şöyle der: “Kavram, doğrudan kelimenin anlamından kaynaklanmaz, o kelimenin sözcüksel anlamı ile

insanın kişisel ve kitlesel deneyiminin etkileşiminin sonucudur” [Нерознак, В.П., 1997, s. 281]. Başka bir Rus dilbilimci V.V. Kolesov “Kültür Kavramı: Görüntü – Anlayış – Sembol” başlıklı makalesinde, kavramın kelimenin anlamsal başlangıç noktası ve aynı zamanda gelişimin sınır hattı olduğunu belirtir [Колесов, В.В., 1992, s. 16-25].

E.S. Kubryakova, kavramların insan deneyimini yansıtan bilincin ve bilgi yapısının birimleri olduğuna inanır. O, “hafızanın etkili birimini” [Кубрякова, Е.С., 1996, s. 90] de kavram olarak adlandırır. Başka bir Rus araştırmacı S.A. Askoldov, kavramı bilinç, fikir ve düşünceyle ilgili bir terim olarak tanımlar ve “Kavram, düşünme sürecimizde belirsiz sayıda mevcut olan türdeş anlayışın yerini alan fikir oluşumudur” der [Нерознак, В.П., 1997, s. 269].

Kavramın özüne ilişkin, bazıları yukarıda verilen birçok fikir ve teorik yaklaşım vardır. Bazen belirli bir kavram hakkında onlarca hatta yüzlerce farklı fikir bulmak mümkündür. Bu kadar farklı değerlendirmelere sahip belirli kavramlar, kavram sahasını oluşturmak için birleşir. Bu nedenle, her bir belirli kavram hakkındaki en kısa ifade bile, bir bütün olarak kavram sahasının incelenmesi için önemlidir. Kavram sahasının özünü oluşturan kavramlar üzerine bugüne kadar çeşitli araştırmacılar tarafından ileri sürülen sayısız teorik argümanı tek tek analiz etmemek için onları şu şekilde özetlemek mümkündür:

1. Kavramın yapısı değişkendir. Bu yapı, dış etkilerle dönüştürülebilir;
2. Kavram çok katmanlı, çok bileşenli bir yapıya sahiptir;
3. Kavram, bir yandan bilincin düşünme ve ruhsal kaynaklarının birimi, diğer yandan bir kültür faktörüdür;
4. Kavramın temel işlevi ikamedir. Çünkü o bilişsel süreçte aynı türden olan birçok anlayışın yerini alabilir;
5. Kavram dinamikdir, insanın zihinsel yaşamının yasalarına tabidir; bir kişinin kişisel deneyiminin sözcüksel anlamla etkileşiminin sonucudur;
6. Kavram, sözlü anlatım araçlarıyla ilgilidir. Bunlar arasında sözcüksel araçlar baskındır;
7. Benzer birimler dışında bir kavram tek başına var olamaz; kavramların toplamı kavram sahasını oluşturur;
8. Gerçekliğin kavramsallaştırılması, kavramın tanımlanması, ifade ve tasvir edilmesiyle gerçekleştirilir;

9. Kavram, genellikle, onu dil vasıtasıyla ifade eden birden fazla sözcük birimiyle, çoğu zaman ise ayrı türden araçların (sözcüksel, deyimsel, aforizma türünde) ifade olunmasıyla doğrudan ilişkilidir.

10. Kavram, konuşmada tam olarak ifade edilmez; yani, bir kavramı anlatmanın tüm dilsel araçlarını kaydetmek mümkün değildir.

Bununla birlikte, bilişsel dilbilim yeni bir bilim alanı olduğu için, onun terminolojik temelinin de bir tanımlama ve açıklama dönemi yaşadığı unutulmamalıdır. Bu kavramların her birine yüzlerce çalışma ayrılmış olsa da yakın gelecekte ciddi araştırmalara ihtiyaç duyacakları açıktır. Ancak, kazanılan teorik bilgiler, bireysel kavramların yanı sıra çalışmamızın konusu olan “anne” kavramı hakkında da bazı fikirler ortaya koymamızı sağlar.

2. Rusların ve Azerbaycan Türklerinin Anneye Karşı Tutumunun Bir Aynası Olarak “Anne” Kavramının Kullanıldığı Rus ve Azerbaycan Atasözleri

“Anne” kavramının kullanıldığı Rus ve Azerbaycan atasözlerinin karşılaştırmalı analizine geçmeden önce, çalışmanın yazılma sürecinde en kapsamlı Rus atasözleri ve deyimleri kitapları olan “Rus Halkının Atasözleri” (V.İ. Dal, 1957, 992 sayfa) ve “Büyük Rus Dili Açıklayıcı Sözlüğü” (V.İ. Dal, 2014, 7602 sayfa), 70.000 atasözü içeren “Rus Atasözlerinin Büyük Sözlüğü” (V.M. Mokienko vd, 2010, 1024 sayfa), “Rus Atasözleri ve Deyimleri” (F.M. Selivanov vd, 1988, 431 sayfa), “Rus Atasözleri ve Deyimleri” (A.M. Jigulyov, 1969, 448 sayfa), en kapsamlı Azerbaycan atasözleri ve deyimleri kitapları olan “Azerice-Rusça ve Rusça-Azerice Atasözleri ve Deyimleri Sözlüğü” (İ. Hemidov vd, 2009, 560 sayfa), “Halkımızın Deyimleri ve Duyguları” (M. Hekimov, 1986, 392 sayfa), “Atasözleri” (C. Beydili, 2004, 264 sayfa) kitapları da dahil olmak üzere yaklaşık 30 atasözleri ve deyimler kitabının incelendiğini söylemek gerekir.

Yukarıda bahsi geçen kitaplar incelendiğinde, “anne” kavramının hem Rus hem de Azerbaycan atasözlerinde sıklıkla bulunduğu görülmektedir. Bu atasözleri karşılaştırmalı olarak incelendikten sonra, “anne” kavramının Rusçada ve Azerbaycan Türkçesinde benzer özelliklere sahip olduğunu söylemek mümkündür. Bu benzerlikler aşağıdaki gibidir:

1. Anne, şefkatin, merhametin sembolüdür. Örnek verilen Rus atasözlerinde bu açıkça yansıtılmaktadır: “Bir anne yedi çocuğa, yedi çocuğun bir anneye baktığından daha iyi bakar” («Больше одна мать заботится о семерых детях, чем семь детей об одной матери» [Жигулёв, А.М., 1969, s. 166]), “Çocuk ağlar, annenin kalbi ağrır” («Дитя плачет, а у матери сердце болит» [Селиванов, Ф.М., 1988, s. 78]), “Çocuğun kafasına vurmak,

annesinin kalbine vurmak gibidir” («Дитятке по голове, а матери по сердцу» [Жигулёв, А.М., 1969, s. 166]), “Çocuklar ne kadar yaramaz olursa olsun, her biri için annenin kalbi yanar” («Какое дитя шаль (шаловливый), а матери каждого жаль» [Жигулёв, А.М., 1969, s. 166]), “Annesi olanın saçı da taranık olur” («У кого есть matka, у того голова гладка» [Даль, В.И., 1984, c.1, s. 302]). Azerbaycan Türkçesinde “anne” kavramı kullanılan benzer atasözleri şunlardır: “Annenin yüreği dağ çiçeğidir” [Həmidov, İ.H., 2009, s. 46], “Annenin kalbi kırılğan olur” [Həmidov, İ.H., 2009, s. 46], “Annenin ruhu çocuktur” [Həmidov, İ.H., 2009, s. 46], “Dünya değişir, anne değişmez” [Həkimov, M.İ., 1986, s. 120], “Annenin sabrı tükenmezdir” [Bəydilli, C., 2004, s. 34].

2. Anne aynı zamanda çocuğun en büyük savunucusudur. Çocuk annesiyle kendini güvende hisseder. Aşağıdaki Rus atasözleri bu konudadır: “Adaletli anne – taş bir duvardır” («Мать праведная – ограда каменная» [Жигулёв, А.М., 1969, s. 167]), “Her anne çocuğu için göz çıkarır” («Любая matka за дитятко глаза выдерет» [Селиванов, Ф.М., 1988, s. 169]), “Anne domuz da yavrusu için kendini bıçağa siper eder” («И свинья – мать, за свое детище на рожон лезет» [Селиванов, Ф.М., 1988, s. 115]).

Benzer konudaki Azerbaycan atasözlerine bakalım: “Anne çocuğu için ruhunu ateşte yakar” [Məlikova, İ., 2006, s. 13], “Annesinden ayrı düşen kuzuyu kurt yer” [Bəydilli, C., 2004, s. 33], “Yavru kedi kendini annesinin göğsünde gizler” [Yaqubqızı, M., 2013, s. 350].

3. Anne çocuğunun sadece koruyucusu değil, aynı zamanda en yakın arkadaşı ve sırdaşıdır. Aşağıdaki Rus atasözleri bunun kanıtıdır: “İnsanın en tatlı arkadaşı öz annesidir” («Нет милее дружка, как родная матушка» [Жигулёв, А.М., 1969, s. 167]), “Anneden daha yakın dost yoktur” («Ближе матери друга нет» [Жигулёв, А.М., 1969, s. 166]), “Anneden daha iyi bir arkadaş bulamazsın” («Лучше матери друга не сыщешь» [Селиванов, Ф.М., 1988, s. 167]), “İnsana en yakın akraba annesidir” («Роднее матери родни нету» [Жигулёв, А.М., 1969, s. 167]).

Azerbaycan atasözlerinde de aynı konuda örnekler bulunabilir: “Anneden daha iyi arkadaş olamaz” [Həmidov, İ.H., 2009, s. 46], “Aęlarsa anam ağlar, gerisi yalan ağlar” [Vəfalı, A., 2012, s. 1010], “Anneden daha sevimli kişi yine annenin kendisidir” [Bəydilli, C., 2004, s. 33], “Bin teyze toplanırsa bir annenin yerini alamaz” [Yaqubqızı, M., 2013, s. 317].

4. Anne ve çocuk genellikle birbirine benzer. Ancak bazen istisnalar da vardır. Bu benzerlikler ve istisnalar aşağıdaki Rus atasözlerinde anlatılmaktadır: “Anne nasılsa, çocuklar da öyledir” («Какова matka, таковы и детки» [Жигулёв, А.М., 1969, s. 158]), “Kötü balıkçı – kötü ağlar, kötü anne – kötü çocuklar” («Дурной рыбак – дурные сети, дурная мать –

дурные дети» [Жигулёв, А.М., 1969, s. 166]), “Baban çorap, annen bez parçası, sen nereden böyle bir kuş oldun?” («Отец твой чулок (онуча), мать тряпица, а ты что за птица?!» [Həmidov, İ.H., 2009, s. 57]).

Bu benzerlik veya farklılık Azerbaycan atasözlerine de yansımıştır: “Baban soğan, annen sarımsak, sen nasıl böyle şeker oldun?” [Məlikova, İ., 2006, s. 14], “Baban ağız balığı, annen sazan, sen nasıl böyle kızıl balık oldun?” [Yaşubqızı, M., 2013, s. 57], “Annesini, babasını görmeseydim kendine sultan derdim” [Həmidov, İ.H., 2009, s. 57].

5. İyi bir çocuk annenin onuru, kötü bir çocuk ise yüz karasıdır. Bu fikri doğrulayan Rus atasözleri şunlardır: “İyi çocuklar babanın ve annenin tacıdır, kötü çocuklar babanın ve annenin sonudur” («Детки хороши – отцу-матери венец, детки плохи – отцу-матери конец» [Селиванов, Ф.М., 1988, s. 78]), “Sorunlu çocuklar babaya ve anneye kara leke, soyuna ve kabilesine yüz karasıdır” («Непутевые дети отцу-матери бесчестье, роду-племени позор» [Həmidov, İ.H., 2009, s. 300]), “Çocuklar çalar, anne acı çeker” («Дети воруют, а мать горюет» [Даль, В.И., 1984, с.1, s. 300]).

İyi ve kötü çocuklarla ilgili Azerbaycan atasözleri de yukarıda bahsedilen Rus atasözlerine benzer: “Kötü bir çocuk annesinin ve babasının düşmanıdır” [Həmidov, İ.H., 2009, s. 300], “İyi bir çocuk annenin ve babanın mutluluğudur” [Yaşubqızı, M., 2013, s. 412], “Hırsızın annesi bazen göğüs yer bazen de göğüs vurur” [Bəydilli, C., 2004, s. 191].

6. Çocuğun iyi ya da kötü olmasında annenin de rolü vardır. Çünkü çocuğa temel eğitimi anne verir. Ama her anne bu görevle baş edemez. Aşağıdaki Rus atasözlerinde bu açıkça görülebilir: “Annenin çocuğun kafasına koyduğunu baba bile çıkaramaz” («Что мать в голову вобьёт, того (то) и отец не выбьёт» [Даль, В.И., 1984, с.1, s. 299]), “Her anne çocuk yetiştiremez” («Не всякая мать может дитя воспитать» [Жигулёв, А.М., 1969, s. 167]), “Anne öğretmemişse boyun askısı öğretir” («Не научила мамка, так научит лямка» [Жигулёв, А.М., 1969, s. 360]).

Aynı konudaki Azerbaycan atasözleri ise şunlardır: “Ala köpeğin yavrusu kara olur, yanılsa boynu ala olur, havladığında annesi gibi havlar” [Bəydilli, C., 2004, s. 30], “Annenin döktüğünü çocuğu toplar” [Yaşubqızı, M., 2013, s. 41], “Babasının ve annesinin eğitmediği kişiyi hayat eğitir” [Yaşubqızı, M., 2013, s. 54].

7. Anneye saygı duymak, onun sözünü dinlemek, değerini bilmek herkesin görevidir. Bunu yapmayanlar sonradan pişman olurlar. Tüm bunlar aşağıdaki Rus atasözlerinde de doğrulanmaktadır: “Annesini dinlemeyenin başı belaya girer” («Кто матери не слушает, в

беду попадет» [Жигулёв, А.М., 1969, s. 167]), “Herkes bir şey arar, anne ise şefkat bekler” («Кто чего ищет, а мать – ласки» [Жигулёв, А.М., 1969, s. 167]), “Babasını ve annesini dinlemeyen, buzağının derisinin sesini dinler” (yani idam duyurusu olan davul sesini) («Кто отца-мать не слушается, послушается телячей шкуры» [Həmidov, İ.H., 2009, s. 55]), “Babanı ve anneni yaşlandıklarında yalnız bırakmazsan, Tanrı da seni yalnız bırakmaz” («Не оставляй отца и мать на старости лет, и бог тебя не оставит» [Həmidov, İ.H., 2009, s. 55]), “Annesinin kalbini kıran asla mutlu olamaz” («Кто обидит мать, тому счастья никогда не видать» [Ставшина, Н.А., 2008, s. s. 346]).

Azerbaycan Türkçesinde bu tür atasözlerinin örnekleri şunlardır: “Annesini ve babasını dinlemeyen çocuk üzengiyi üzerinden atan at, kapıda tutulan köpektir” [Həkimov, M.İ., 1986, s. 120], “Annesine saygı duymayan içtiği andına da saygı duymaz” [Həkimov, M.İ., 1986, s. 120], “Annesine düşman olan evlādın çocuğu da büyüdüğünde ona düşman olur” [Həkimov, M.İ., 1986, s. 380], “Annenin, babanın sözünü dinlemeyen hoş gün göremez” [Məlikova, İ., 2006, s. 14], “Kendi annesini seven bir başkasının annesine sövmez” [Yaqubqızı, M., 2013, s. 343].

8. Rusçada ve Azerbaycan Türkçesinde “anne” kavramının kullanıldığı benzer konulu bir grup atasözü de anne kaybı hakkındadır. Bu atasözlerinde annesizlik, öksüzlük insan için en büyük trajedi olarak kabul edilir. Konuyla ilgili bazı Rus atasözlerine göz atalım: “Anne arısız arılar yok olmaya mahkum çocuk gibidirler” («Без матки пчелки пропащие детки» [Колпакова, Н.П., 1957, s. 148]), “Annesiz çocuklar da mahvolur” («Без матки пропадут и детки» [Даль, В.И., 1984, c.1, s. 193]), “Annesiz bir çocuk örtüsüz bir masa gibidir” («Ребенок без матери, что стол без скатерти» [Жигулёв, А.М., 1969, s. 167]), “Baba ve anneden başka her şeyi satın alabilirsin” («Все купишь, а отца-матери не купишь» [Даль, В.И., 1984, c.1, s. 301]), “Babasız yarı yetim, annesiz tam bir yetim” («Без отца – полсироты, а без матери – вся сирота» [Жигулёв, А.М., 1969, s. 166]).

Annenin kaybı, annesizlik ile ilgili Azerbaycan atasözleri ise şunlardır: “Babası ölen yetim kalmaz, annesi ölen yetim (öksüz) kalır” [Həmidov, İ.H., 2009, s. 57], “Annesi olan bir çocuğun kalbinde yağ, annesiz bir çocuğun kalbinde dağ vardır” [Həkimov, M.İ., 1986, s. 120], “Annesizin yaptığı iş kınama ile biter” [Bəydilli, C., 2004, s. 33], “Annesiz buzağı kurdun dikkatini çeker” [Yaqubqızı, M., 2013, s. 42].

“Anne” kavramı olan Rus ve Azerbaycan atasözlerinin yukarıdaki karşılaştırmalı analizinden, her iki halkın atasözlerinde bu kavramın genellikle aynı veya benzer özelliklere sahip olduğu anlaşılır.

3. Aile İlişkileri Hakkında “Anne” Kavramlı Rus ve Azerbaycan Atasözleri

“Anne” imajı içeren atasözleri Rusçada ve Azerbaycan Türkçesinde “anne” kavramının belirlenmesinde önemli role sahiptir. Her iki dildeki atasözlerinde, “anne” ve “baba” kavramlarının birlikte kullanıldığı, karşılaştırıldığı, birinin diğerine (genellikle annenin babaya) tercih edildiği veya her ikisinin de eşit derecede önemli olarak değerlendirildiği durumlar vardır. “Baba” ve “anne” kavramlarının birlikte kullanıldığı örnekler şunlardır: “Çocuklar kavga eder, anne ve baba kederlenir” («Дети в соре – отцу с матерью горе» [Жигулёв, А.М., 1969, s. 157]), “Çocuk tek gözlü olsa bile, babasının ve annesinin gözünde güzeldir” («Дитя хоть и криво, да отцу с матерью мило» [Жигулёв, А.М., 1969, s. 157]), “İyi çocuklar, anne ve babanın tesellisidir” («Хорошие дети – отцу и матери утешение» [Жигулёв, А.М., 1969, s. 159]) vb.

Azerbaycan atasözlerinde “anne” ve “baba” kavramlarının birlikte kullanıldığı durumlar şu şekildedir: “Baba ve anne taht yarattı baht yaratmadı” [Yaqubqızı, M., 2013, s. 54], “Ailede anneye saygı babadan geçer” [Həkimov, M.İ., 1986, s. 120], “Çocuklar bulunur, baba ve anne bulunmaz” [Həmidov, İ.H., 2009, s. 289] vb.

Genellikle hem Rus hem de Azerbaycan atasözlerinde annenin ve babanın belirli bir özelliği vurgulanarak karşılaştırılır. Buna örnek aşağıdaki Rus ve Azerbaycan atasözleridir. Rus atasözleri: “Babam seyahatten, annem masraflardan bahsediyor” («Отец про походы, а мать про расходы» [Даль, В.И., 1984, с.1, s. 290]), “Babasız oğul yaramazdır, annesiz kız” («Без отца – сын шалун, без матери – дочь» [Жигулёв, А.М., 1969, s. 157]). Azerbaycan atasözleri: “Baba öğüt, anne vasiyettir” [Həkimov, M.İ., 1986, s. 121], “Oğul sofrayı kurmayı babasından, kız kıyafet dikmeyi annesinden öğrenir” [Yaqubqızı, M., 2013, s. 330].

Rusçada anne ve babanın karşılaştırıldığı ve annenin tercih edildiği böyle bir atasözü de vardır: “Anne sepetin yanında insanı besler, baba ambarda insanı soğuktan dondurur” («Мать у корзины накормит, отец у сусека заморит» [Селиванов, Ф.М., 1988, s. 175]).

Yukarıdaki örnekler, “anne” kavramını “baba” kavramı ile kıyaslamalı bir şekilde yansıtan atasözleridir. Ancak hem Rusçada hem de Azerbaycan Türkçesinde aile bireylerinin karşılaştırması verilen çoğu atasözü anne ve kız ilişkileri hakkındadır. Örneğin, bir kız için annenin ne kadar önemli olduğu şu Azerbaycan atasözlerinden anlaşılır: “Annesi olan kız, belli kız, annesiz kız deli kız” [Yaqubqızı, M., 2013, s. 41], “Annesi olan kızın işi, annesiz olan kızın dişi görünür” [Yaqubqızı, M., 2013, s. 42], “Kız anneden öğüt alır” [Həmidov, İ.H., 2009, s. 245], “Kızı annesi öğretir” [Həmidov, İ.H., 2009, s. 246].

Anne ve kız ilişkisinin benzer bir tezahürü şu Rus atasözlerinde görülebilir: “Bir anne için kızı otuz yaşında da bir kızcağızdır” («У матери дочь и в тридцать лет дочурка» [Жигулёв, А.М., 1969, s. 168]), “Annesi kızı için gözyaşı döker, kızı zıpzıp zıplar” («Мать по дочке плачет, а дочка по доске скачет» [Жигулёв, А.М., 1969, s. 159]) vb.

Bir kız için annesi ne kadar önemliyse, bir anne için de kızı o kadar önemlidir. Bu konuda Azerbaycan atasözleri şunlardır: “Bir anneye bir kız, bir kafaya iki göz” [Yaqubqızı, M., 2013, s. 80], “Kızsız anne, tuzsuz anne” [Yaqubqızı, M., 2013, s. 291]. Bu önem Rus atasözlerinde de vurgulanmaktadır: “Kız annenin yardımcısıdır” («Дочь – матери помощница» [Спирин, А.С., 1985, s. 109]) vb.

Aşağıdaki atasözleri, anne ve kız arasındaki benzerliği ve kızın annenin hem olumlu hem de olumsuz özelliklerine sahip olduğu gerçeğini yansıtır. Azerbaycan atasözleri: “Annenin geçdiği köprüden kızı da geçer” [Yaqubqızı, M., 2013, s. 42], “Annesine bak, kızını al, kenarına bak, bezini al” [Bəydilli, C., 2004, s. 33]. Rus atasözleri: “Anne nasılsa kızı da öyledir” («Какова мать, такова и дочь» [Селиванов, Ф.М., 1988, s. 129]), “Anne ve kız tıra tıra birbirine benzer” («Точь-в-точь, как мать в дочь» [Селиванов, Ф.М., 1988, s. 303]), “Anne ile kız arasından su sızıyor” («У матери с дочкой и лен не делен» [Жигулёв, А.М., 1969, s. 168]), “Kızı da annesinin izinden gidiyor” («По матери и дочка пошла» [Жигулёв, А.М., 1969, s. 160]).

Azerbaycan Türkçesinde ve Rusçada “anne” kavramının somutlaştırılmasında “anne” ve “oğul” kavramlarının kullanıldığı atasözleri de önemli role sahiptir. Her iki halkın atasözlerinde oğul, anneye babadan çok daha yakın olur, genellikle annenin desteği ve yardımcısı olarak hareket eder. Bu nedenle anne de oğluna özel bir sevgiyle yaklaşır. Aşağıdaki Rus atasözleri anne ve oğul arasındaki bu ilişkiyi yansıtır: “Annenin oğlu, babanın sırt kamburudur” («Матушкин сынок, да батюшкин горбок» [Жигулёв, А.М., 1969, s. 158]), “Mutlu bir kız babasına, mutlu bir oğul da annesine benzer” («Счастливая дочь – в отца, а сын – в мать» [Даль, В.И., 1984, c.1, s. 299]), “Oğlunun parmağı ağırırsa, annenin kalbi ağrır” («У сына заболит пальчик, у матери – сердце» [Жигулёв, А.М., 1969, s. 168]), “Akıllıdır oğul İvanuşka! – Kim över? – Annesi” («Умен сын Иванушка! – Кто хвалит? – Матушка» [Селиванов, Ф.М., 1988, s. 312]), “Annenin bir oğlu var – o da kase içinde oturuyor” (yani şımarıktır) («Один сын у матки – сидит у латки» [Прокошева, К.Н., 1988, s. 63]). Benzer anne-oğul ilişkilerini yansıtan Azerbaycan atasözleri şunlardır: “Babaya oğul, anneye köle” [Məlikova, İ., 2006, s. 14], “Oğul annesi – bina temeli” [Yaqubqızı, M., 2013, s. 330], “Oğul cesareti anneyi gençleştirir” [Yaqubqızı, M., 2013, s. 334], “Oğul yaşlılıkta anne

ve babanın elinden tutar” [Həmidov, İ.H., 2009, s. 55], “Annenin şımarık oğlu hamal olur” [Bəydilli, C., 2004, s. 33].

Genel olarak Azerbaycan Türkçesinde ve Rusçada anne-baba, anne-kız, anne-oğul ilişkilerinde olumlu eğilimleri yansıtan atasözleri vardır. Ancak anne ve üvey anneyi (analık) karşılaştıran atasözlerine bakarsak, bunun tam tersini görürüz. Örneğin, Rusçada bir şeyin bazıları için iyi, diğerleri için kötü olduğunu belirtmek için “Kimine anne, kimine analık” («Кому мать, кому мачеха» [Жигулёв, А.М., 1969, s. 167]) veya “Kimine annedir, bize ise analık” («Кому мать, а нам мачеха» [Селиванов, Ф.М., 1988, s. 138]) atasözleri kullanılır. Anne ve analığın karşılaştırıldığı, annenin tercih edildiği diğer Rus atasözleri ise şu şekildedir: “Öz annem sönmez bir mumdur, analığım soğuk bir çorbadır” («Мамонька родимая – свеча неугасимая, мамонька неродная – похлебочка холодная» [Селиванов, Ф.М., 1988, s. 174]), “Ormanda ayı, evde analık” («В лесу медведь, а в доме мачеха» [Селиванов, Ф.М., 1988, s. 36]), “Güneşsiz ne kadar sıcaksa, analık da o kadar iyidir” («Какое без солнышка тепло, такое от мачехи добро» [Жигулёв, А.М., 1969, s. 168]), “Analığı olanın kederi de vardır” («Кто имеет мачеху, тот и печаль имеет» [Жигулёв, А.М., 1969, s. 168]).

Benzer konulu Azerbaycan atasözlerine bakalım: “Yetim kızın taşı, üvey annenin sözü ağır olur” [Yaşubqızı, M., 2013, s. 424], “Üvey ana, ateşte yana” (“Oğuzname”den) [Bəydilli, C., 2004, s. 255], “İyilik anneden, kötülük analıktan geçer” [Həkimov, M.İ., 1986, s. 76], “Anne çocuğuna aş getirir, analık yaş” [Həkimov, M.İ., 1986, s. 120], “İlkbahar yağmurundan, analık bedduasından bilinir” [Həkimov, M.İ., 1986, s. 130].

Aşağıdaki Rus ve Azerbaycan atasözleri örnekleri, analığın üvey çocuğuna küfretmesi, onu dövmesiyle ilgilidir. Rus atasözleri: “Anne çatıyı çalarsa bile kimse duymaz, analık kapıyı çalarsa tüm komşuların diline düşersiniz” («Своя мать бьёт по крыше, да никто не слышит, а мачеха ударит – все соседи гутарят» [Рыбникова, М.А., 1961, s. 98]), “Anne elini yükseğe kaldırırsa bile yavaşça vurur, analık hafifçe dokunsa bile acıtır” («Мать высоко замахивается, да не больно бьёт; мачеха низко замахивается, да больно бьёт» [Селиванов, Ф.М., 1988, s. 175]). Azerbaycan atasözleri: “Analık öğüt vermez, söver”, [Həkimov, M.İ., 1986, s. 120], “Analık kocasını över, kocasının çocuğuna söver” [Həkimov, M.İ., 1986, s. 120].

Ayrıca Rusçada analık ve üvey oğul arasındaki ilişkiyi yansıtan birçok atasözü de vardır. Onlardan bazıları şunlardır: “O, analığın üvey oğluna olduğu kadar naziktir” («Ласков, что мачеха до пасынка» [Жигулёв, А.М., 1969, s. 123]), “Analık üvey oğluna özgürlük verdi: ister çıplak gezsün, ister gömleksiz” («Мачеха пасынку надвое волю дала: наг ходи либо

без рубашки» [Селиванов, Ф.М., 1988, s. 175]), “Analık eşit şekilde bölüyordu ama sonunda üvey oğullara hiçbir şey kalmıyordu” («Поровну мачеха делила, а пасынкам ничего не осталось» [Селиванов, Ф.М., 1988, s. 261]), “Üvey oğul analığından yakınır ancak analık da hiç üvey oğlundan razı değildir” («Горько пасынку от мачехи, а не сладко ж и мачехе от пасынка» [Селиванов, Ф.М., 1988, s. 68]).

Yukarıdaki atasözlerinin hepsinde analığın olumsuz yönleri tasvir edilmiştir. Bununla birlikte, Rusçada analığın bazı olumlu özelliklerini vurgulayan atasözleri de vardır: “Her analık ısırgan otu, her üvey kız da lale değildir” («Не всякая мачеха – крапива, не всякая падчерица – маков цвет» [Жигулёв, А.М., 1969, s. 168]).

Azerbaycan Türkçesinde ise analık ve üvey kız ilişkisini yansıtan “Baba evinde – analık, eş evinde – kaynana” [Həmidov, İ.H., 2009, s. 56] atasözü vardır. Bu atasözünde analık kaynana ile karşılaştırılır.

Azerbaycan ve Rus atasözlerine bakarsak, olumsuz karakter özelliklerine göre analıktan sonra ikinci sırada yer alan kişinin kaynana olduğunu görebiliriz. Genellikle her iki dilde de atasözlerinde anne ve kaynana karşılaştırılır. Böyle bir karşılaştırma aşağıdaki Rus atasözlerinde görülebilir: “Kaynana, artık kendisine gerek kalmayan annedir” («Тёща – это мать, которая уже не нужна» [Уваров, Н.А., 2014, s. 9]), “Muhtemelen çok az insan, annelerinin düşündüğü kadar akıllı ve kaynanalarının düşündüğü kadar aptaldır” («Мало кто настолько умён, как думает мать, и настолько глуп, как думает тёща» [Уваров, Н.А., 2014, s. 7]), “Gurbet rüzgar olmadan kurutur, kaynana ip olmadan boğar” («Чужая сторона без ветра сушит, свекровь-матушка без петли мучит» [Həmidov, İ.H., 2009, s. 149]).

Rusçadaki kadar olmasa da Azerbaycan Türkçesinde de kaynananın eleştirildiği atasözleri vardır: “Kaynanalı gelinin dilinin altında şeker olmalı” [Həmidov, İ.H., 2009, s. 239], “Kaynana, sen hiç gelin olmadın mı?” [Bəydilli, C., 2004, s. 45], “Keşke kaynanamı bahçede yılan soksaydı, keşke kaynatama Məkke kismet olsaydı” [Cəfərova, A., 2011, s. 277] vb.

Aile ilişkileri çerçevesinde “anne” kavramı ile birlikte sıklıkla kullanılan bir diğer kavram “eş”dir (karı). Anne ve kaynananı karşılaştıran atasözlerinde olduğu gibi, anne ve eşi karşılaştıran atasözlerinde de anne genellikle olumlu, eş ise olumsuz karakterdir. Bunun örneği şu Rus atasözleridir: “Karı tavsiye içindir, kaynana sohbet etmek içindir, ama öz annemden daha sana yakını yoktur” («Жена для совета, теща для привета, а нет милей родной матери» [Селиванов, Ф.М., 1988, s. 96]), “Senin için genç karın sabah çiy düşene kadar, kız kardeşin evlenene kadar, annen ise hayatının sonuna kadar ağlar” («Молода жена плачет до росы утренней, сестрица – до золота венца, мать – до веку» [Селиванов, Ф.М.,

1988, s. 183]), “Aptal genç karısı, zeki öz annesi ile övünür” («Глупый хвастает молодой женой, умный хвастает родной матушкой» [Рыбникова, М.А., 1961, s. 94]), “Aptal karısıyla, ahmak parasıyla, akıllı babası ve annesiyle övünür” («Дурак хвалится женой, глупый – деньгами, умный – отцом-матерью» [Жигулёв, А.М., 1969, s. 171]) vb. Azerbaycan Türkçesindeki “Karı adamı babasından, annesinden ayırır, dostundan, arkadaşından küstürür” [Yağubqızı, M., 2013, s. 343] atasözü de yukarıdaki Rus atasözlerine benzer.

Hem Rus hem de Azerbaycan atasözleri arasında annenin eş ile karşılaştırıldığı ve eşin üstün görüldüğü veya anneye eşit tutulduğu çok az sayıda örnek vardır. Bu tür Rus atasözleri şunlardır: “Babana ve annene saygı duy, karına onlardan beş kat fazla saygı göster” («Почитай отца и мать, а жену – впятеро» [Жигулёв, А.М., 1969, s. 161]), “İnsanın üç arkadaşı vardır: babası, annesi ve bir de sadık eşi (kız arkadaşı)” («Три друга: отец да мать, да верная жена (подруга)» [Даль, В.И., 1984, с.1, s. 289]). “Karını kaybetmek, anneni kaybetmekten daha kötüdür” [Yağubqızı, M., 2013, s. 48] Azerbaycan atasözü yukarıdaki Rus atasözlerinin adeta aynısıdır.

Yukarıda örnek olarak verilen Rus ve Azerbaycan atasözlerindeki anne-baba, anne-kız, anne-oğul, anne-analık, anne-kaynana, anne-eş ilişkilerinin incelenmesi, Rusçada ve Azerbaycan Türkçesinde “anne” kavramının somutlaştırılmasında, bu kavramla bağlı benzerliklerin ve farklılıkların ortaya çıkarılmasında büyük rol oynuyor. Bu kavramın her iki dilde daha fazla benzerliklere sahip olması, Rus ve Azerbaycan halkları arasında asırlık tarihi, kültürel ve sosyal bağların varlığıyla, az sayıda farklılıklar ise milli, dini vb. çeşitliliklerle açıklanabilir.

Sonuç

Aşağıdaki sonuçlar, çalışmada atıfta bulunulan bilimsel ve teorik literatürün yanı sıra kullanılan çok sayıda atasözü örneğine dayanılarak elde edilmiştir:

1. Kavram karmaşık, çok yönlü nesnelleştirilmiş bir zihniyet ve kültür birimi, insanın ruhsal deneyiminin özelliklerini, dünyayı anlama pratiğini içeren kültürel hafızanın, insanın iç dünyasının somutlaşmış halidir. Farklı yaklaşımlara göre kavramlar, anlam kümeleri, dünyayı kategorize etme araçları, dünya görüşü, düşünce sistemleri ve birimleri, biçimlendirilmiş kültürün faktörleri, manevi unsurlardır. Çok katmanlı, çok bileşenli bir yapıya sahip kavramların bu yapısı dış etkilerle değiştirilebilir.

2. “Anne” kavramının Rusçada ve Azerbaycan Türkçesinde somutlaştırılmasında en önemli role anne imajının merkezde olduğu atasözleri sahiptirler. Bu tür atasözlerinde, “anne”

kavramı genellikle diğer aile üyelerine göre daha belirgindir. Her iki dilde anne-baba, anne-kız, anne-oğul ilişkileri ile ilgili de pek çok atasözü vardır. Ayrıca anne-analık, anne-kaynana, anne-eş ilişkisi hakkında ve bu kavramların karşılaştırılması ile ilgili atasözleri de mevcuttur. Bu tür atasözleri sayesinde Rusçada ve Azerbaycan Türkçesinde “anne” kavramını detaylı incelemek mümkündür.

3. Rus ve Azerbaycan atasözleri incelendiğinde, annenin her iki halk için bir şefkat, merhamet sembolü olduğu ortaya çıkıyor. Rusçada ve Azerbaycan Türkçesinde “anne” kavramı kullanılan atasözleri, Ruslar ve Azerbaycan Türkleri arasında yüzlerce yıldır var olan tarihi, siyasi, sosyal, kültürel vb. ilişkiler açısından benzer özelliklere sahiptirler.

Kaynakça

Bəydilli, C. Atalar sözü – Bakı: Öndər, – 2004. – 264 s.

Cəfərova, A. Azərbaycan folkloru antologiyası. XXIII kitab (Naxçıvan nümunələri): [2 cildə] – Bakı: Nurlan, – c. 2. – 2011. – 360 s.

Həkimov, M.İ. Xalqımızın deyimləri və duyumları – Bakı: Maarif, – 1986. – 392 s.

Həmidov, İ.H. Azərbaycanca-rusca, rusca-azərbaycanca atalar sözləri və zərbi-məsəllər lüğəti / İ.H.Həmidov, B.H.Axundov, L.İ. Həmidova – Bakı: Təhsil, – 2009. – 560 s.

Məlikova, İ. Azərbaycanda yaşayan xalqların atalar sözləri və deyimləri – Bakı: Ecoprint, – 2006. – 168 s.

Vəfalı, A. Atalar sözü – aqlın gözü (dünya xalqlarının atalar sözü və məsəlləri) – Bakı: Elm, – 2012. – 1216 s.

Yaqubqızı, M. Atalar sözləri – Bakı: Nurlan, – 2013. – 476 s.

Даль, В.И. Пословицы русского народа: [в 2 томах] – Москва: Художественная литература, – т.1. – 1984. – 382 с.

Демьянков, В.З. Понятие и концепт в художественной литературе и научном языке – Москва: Вопросы филологии, – 2001. №1, – с. 26-33.

Жигулёв, А.М. Русские пословицы и поговорки – Москва: Наука, – 1969. – 448 с.

Ибрагимова, Р.С. Концепт как универсальное и национально-специфическое явление – Чита: Молодой учёный, – 2010. №5 (16), – с. 27-29.

Колесов, В.В. Концепт культуры: образ – понятие – символ – Санкт-Петербург: Вестник СПбГУ, 1992. Серия 2, Выпуск 3 (№16), с. 3-40.

Колпакова, Н.П. Избранные пословицы и поговорки русского народа / сост. Н.П.Колпакова, М.Я.Мельц, Г.Г.Шаповалова – Москва: Художественная литература, – 1957. – 205 с.

Красавский, Н.А. Концепты «мудрость», «терпение», «целеустремленность» и «любовь» в аксеологической картине мира Германа Гессе – Киев: Человек. Язык. Культура: сборник научных статей посвящ. 60-летию юбилею проф. В.И.Карасика [в 2 томах] – т.1. – 2013. – с. 75-84.

Кубрякова, Е.С. Краткий словарь когнитивных терминов / Е.С.Кубрякова, В.З.Демьянков, Ю.Г.Панкрац [и др.] – Москва: Изд-во МГУ, – 1996. – 245 с.

Нерознак, В.П. Русская словесность: От теории словесности к структуре текста. Антология – Москва: Academia, – 1997. – 320 с.

Пименова, М.В. К вопросу о методике концептуальных исследований (на примере концепта звезда) – Москва; Архангельск: Проблемы концептуализации действительности и моделирования языковой картины мира: сборник научных трудов, – 2009. Выпуск 4, – с. 140-153.

Прокошева, К.Н. Сказано – связано. Пословицы и поговорки Прикамья – Пермь: Пермское книжное издательство, – 1988. – 324 с.

Рыбникова, М.А. Русские пословицы и поговорки – Москва: Изд-во АН СССР, – 1961. – 230 с.

Селиванов, Ф.М. Русские пословицы и поговорки / сост. Ф.М.Селиванов, Б.П.Кирдан, В.П.Аникин – Москва:Художественная литература, – 1988. – 431 с.

Спирин, А.С. Русские пословицы. Сборник русских народных пословиц и поговорок, присловиц, молвушек, приговорок, присказок, крылатых выражений литературного происхождения – Ростов-на-Дону: изд-во Ростовского-на-Дону гос. ун-та, – 1985. – 208 с.

Ставшина, Н.А. Фразеологический словарь русских говоров Нижней Печоры: проект словаря [электронный вариант] – Сыктывкар: – 2008. – 776 с.

Уваров, Н.А. Тёща моя... И в шутку, и всерьез – Москва: Инфра-Инженерия, – 2014. – 96 с. Tarihi: 0

Structured Abstract

In modern linguistics, the study of proverbs, the study of the causes and ways of their formation is of particular importance. In fact, phraseology, a branch of linguistics, has long been seriously engaged in these issues. However, the recent development of cognitive linguistics has given some impetus to this work. The main reason for this is that the concepts that are the main object of study of cognitive linguistics and the sum of the so-called conceptosphere are directly related to phraseology.

Modern linguists, especially scholars in the field of cognitive linguistics consider that it is important to study concepts in groups. They consider the concepts reflecting, for example, a person's highest feelings ("love", "friendship", "loyalty", etc.), emotional state ("joy", "sadness", "anger", etc.), character traits ("laziness", "punctuality", "indifference", etc.) should be studied separately. But, of course, since all these concepts eventually merge and become part of the general conceptosphere, there is a need to link and compare them with each other. The same can be said of concepts about individuals. Concepts of person in relation to each other – "friend", "enemy", "native", "foreigner", person concepts according to hierarchy or social status – "manager", "deputy", "worker", "peasant" , person concepts according to kinship relations – "uncle", "grandfather", "aunt", "uncle", "cousin", "mother-in-law", "son-in-law" and person concepts denoting members of a family with closer ties within this relationship – "father", "mother", "daughter", "son" – it is important to study all these concepts both individually and in a complex form. Based on this factor, the concept of "mother", which is the object of research, was involved in the research mostly using comparative method.

The main purpose of the research is to study the reflection of the image of the mother in Russian and Azerbaijani proverbs as a woman, the protector of the family. Because proverbs are a mirror of the social experience of the people to whom they belong, and any concept is reflected more clearly in this mirror. A comparison of Russian and Azerbaijani proverbs, in which the concept of "mother" was developed, shows that for both nations, mother is a symbol of care, kindness and compassion. She is the greatest defender of her son. The child feels safe around her. The mother is also her child's best friend and confidant. Although there are some exceptions, mothers and children are often similar. A good child is a mother's honor, and a bad child is a disgrace. The mother plays a vital role in the child's well-being. Because the mother provides the basic education and upbringing for the child, and not every mother can successfully cope with this task. It is everyone's duty to respect the mother, not to break

her word, to understand her value. Those who do not do so, later regret it. Motherlessness is the greatest tragedy for human beings.

The study of the concept of "mother" in the above-mentioned different directions in the Russian and Azerbaijani proverbs is one of the main factors determining the relevance of the study.